

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
41 (1999)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-23-0

BRNO 2000

9 9990385

150, —

PŘEHLED VÝZKUMŮ 41 (1999)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, Ph.D.,
PhDr. Lubomír Šebela, CSc., RNDr. Vladimír Hašek, DrSc.,
Mgr. Richard Zatloukal, Miroslav Lukáš, Alice Del Maschio,
Dana Gregorová

Na titulním listě: Orlovice, okr. Vyškov. Letecký dokumentační snímek
zaniklého hradu.

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

© 2000 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

se soustředily mladohradištní hroby. Šlo o přibližně 10 mělce uložených pohřbů s náznaky řadového uspořádání. Obsahovaly nálezy uherských denárů 1. poloviny 11. století a esovité záušnice malých průměrů (Ø 1,7 až 2,4 cm). Dále k severovýchodu pokračovaly pouze starší hroby, datované do 9., případně 10. století. Velká část pohřbů byla uložena v poměrně hlubokých jamách s dřevěnými úpravami. V několika případech byl doložen výklenkový hrob. Většina středohradištních hrobů obsahovala nálezy, nejčastěji keramické nádoby (13) a železné nože (13). Ze čtyř nalezených bojovníckých hrobů se sekerami, dva obsahovaly rovněž ostruhy (hroby 21, 32). Ve čtyřech hrobech byla zjištěna vědra. Mezi šperky byly zastoupeny především náušnice, a to prosté kroužkové tvary - v některých případech se zbytky závěsku - nebo jednodušší varianty hrozničkovitých náušnic. Z osmi bronzových náušnic nesly čtyři stopy pozlacení, ostatních šest náušnic bylo stříbrných. Vedle 3 skleněných gombíků byl nalezen jeden pár pozlacených gombíků s hladkým, vertikálně žebrovaným povrchem (hrob 17). Skleněné korálky byly zjištěny pouze ve dvou hrobech, podobně jako bronzové rolničky.

Středohradištní pohřebiště v trati "Panské" v Mikulčicích patřilo s největší pravděpodobností k sídlu doloženému v trati "Podbřežníky" jihovýchodně od nekropole (srov. Škojec 1997, 373, č. 18). Význam pohřebiště spočívá zejména v jeho výpovědi k sociálně-ekonomické struktuře nejbližšího zázemí velkomoravského hradu v Mikulčicích a k řešení otázky možné kontinuity pochovávání mezi 9. až 11. stoletím. Velkomoravské pohřebiště v Mikulčicích - "Panském" sice nedosahuje zastoupením honosných šperků z drahých kovů úroveň pohřebišť v areálu mocenského centra, přesto patří jak úpravou hrobových jam, tak četností nálezů k poměrně bohatě vybaveným pohřebišťům. Výzkum zde bude pokračovat i v následujícím roce.

Lumír Poláček, Jaroslav Škojec, Otto Marek, Rostislav Skopal, AÚ AVČR Brno

Literatura:

Škojec, J. 1997: Archäologische Fundstätten und Funde im "Hinterland" des Burgwalls von Mikulčice I (Katastralgebiete Hodonín, Lužice, Mikulčice, Moravská Nová Ves). In: Studien zum Burgwall von Mikulčice II. Brno, 343-397.

Resumé:

Mikulčice (Bez. Hodonín). Feldflur „Panské“. Slawisches Gräberfeld. Rettungsgrabung.

MODŘICE (okr. Brno-venkov)

Havlíčková ulice, intravilán. Novověk (18.-19. stol.?). Sídlíště. Záchraný výzkum.

V sledovaném úseku kanalizace, probíhající při jižním okraji vozovky na jihozápadním okraji historického intravilánu, bylo dokumentováno 7 dílčích profilů (akce A 99/75). Bylo doloženo 5 sídlíštních jam, z toho jedna kúlová (s. j. 503) ještě se zbytkem dřeva (s. j. 400). V nadloží se nacházelo cca 16 různých vrstev. Půdní horizont se dochoval nad spraší jen sporadicky, místy se na podloží nacházela relativně nejstarší vrstva č. 109 (komunikační?) snad ještě středověkého původu. Ze zásepů jam č. 500, 504, 505 a z vrstvy 105 se podařilo získat fragmenty novověké keramiky nejspíše z 18. a 19. stol. Funkce jam není jasná, zvláště překvapila rozsáhlá jáma č. 504 o průměru 4,5 m v těsné blízkosti komunikace. Nálezy dokládají rozšíření osídlení z původního jádra tehdejší obce podél staré cesty směrem na Želešice a Ivančice v průběhu novověku.

Rudolf Procházka, Archaia

Prameny:

Modřice, Havlíčkova ul., kanalizace. Nálezová zpráva č. j. 11/99 uložená v archívu brněnského pracoviště společnosti Archaia.

Resumé:

Modřice (Bez. Brno-venkov). Havlíčkova Gasse. Intravillan der Gemeinde. Neuzeit (18.-19. Jh. /?/). Siedlung. Rettungsgrabung.

MODŘICE (okr. Brno-venkov)

Náměstí Míru, intravilán, parc č. 2. Středověk, novověk. Pohřebiště, sakrální stavba – opevnění. Záchraný výzkum

Pro položení zpevňovacích vrstev chodníku k hlavnímu vchodu kostela založeného kolm r. 1200 byl ve stávajícím, mírně k jihu se svažujícím terénu vyhlouben výkop asi 70 cm hluboký (akce A 99/59). Při odtěžování se ukázalo, že zemina je zejména ve spodní části promíšena lidskými kostmi, jejichž koncentrace sílila při bázi výkopu. Drobnou sondou před vchodem do kostela byla sledována stratigrafie souvrství hrobových zásepů, obsahujících již neporušené kostrové hroby v několika vrstvách. Při bázi sondy v hloubce 1,4 m pod dnešním terémem (70 cm proti sníženému povrchu) se nacházela již výrazně ulehlejší vrstva, nesoucí patrně nejstarší horizont hrobů. Kostrové pozůstatky pocházející z opakovaným pohřbíváním rozrušených pohřbů byly předány k dalšímu zpracování RNDr. L. Horáčkové z lékařské fakulty MU v Brně.

Nejzávažnější nález představoval fragment jižního úseku hradby, odbourané zde patrně v minulém století. Kamenné základové zdivo o šířce 60-80 cm bylo na jihozápadní straně přerušeno, snad jde o vstup do areálu. Zeď patrně navazovala na renesanční obvodovou hradbu, dosud z větší části zachovanou.

Rudolf Procházka, Archaia

Prameny:

Modřice – bytový dům, Modřice - u kostela. Nálezová zpráva č.j. 22/99 uložena v archivu brněnského pracoviště společnosti Archaia.

Resumé:

Modřice (Bez. Brno-venkov). Míru Platz. Intravillan der Gemeinde. Mittelalter, Neuzeit. Gräberfeld, Wehrkirche. Rettungsgrabung.

MOKRÁ-HORÁKOV (k. ú. Mokrý, okr. Brno-venkov)

Mokrý-lom VII. Polní trať „Spálená seč“. Středověk (15. stol.). Vápenická pec. Záchraný výzkum.

Lokalizace: ZM ČR 1:10 000 list 24-41-17, 125 mm od Z s. č. a 35 mm od J s. č.

Záchraný archeologický výzkum, který se uskutečnil v roce 1999 v areálu dobývacího prostoru ložiska Mokrý, přinesl mnoho nových poznatků o využití zdejšího přírodního bohatství v období pozdního středověku. Loňský výzkum se soustředil do prostoru trati „Spálená seč“, kde byla odkryta část vozové cesty a malá polní vápenická pec datovaná keramickými nálezy do 16. století. V roce 1999 se podařilo na předešlý výzkum navázat a v S části zkoumaného areálu byla odkryta v několika sondách velká vápenická pec s pěti tahovými zaklenutými kanály. Výrobní objekt se skládal z vlastní pece o velikosti téměř 9 x 3,5 m, hloubce kolem 1,3 m a podklenutou zdí odděleného předpecního prostoru, obdobného obdélníkového tvaru a stejné hloubce, jako v případě pecního prostoru. Fragменты nalezených keramických nádob lze zařadit do 15. století. Veškerá keramika pochází ze zásypu obslužné části zařízení.

Pecní prostor měl tedy kapacitu kolem 41 m³, což prakticky odpovídá množství naváženého surového vápence s palivem pod samosvornými rošty. Na zdejší venkovské poměry v 15. století je velikost tohoto zařízení neobvyklá a naprosto překvapující. S podobnými typy objektů se lze v nejbližším okolí setkat např. při Obránském hradu na sv. okraji Brna a dále jen u hradu Holštejna na severním okraji Moravského krasu. Oba uvedené typy objektů byly podobného charakteru, byly zděné a měly pouze o jeden topný

kanál méně, nežli tomu bylo v Mokrý. Jejich datování však spadá již do 13. a 14. století a nepochybně souvisely s výstavbou středověkých hradů, pro které pracovaly.

V případě mokrské vápenky překvapuje způsob výstavby vlastního výrobního zařízení. Celá vápenická pec byla prostě vyhloubena v hlinité výplni poměrně rozsáhlé terénní deprese ve vápencích - závrtu.

V první fázi byl vyhlouben prostor pece a předpeci, což byly dvě ve velikosti o něco málo rozdílné obdélné jámy. Poté byl zbylý, asi 1 m široký pás nedotčeného terénu mezi jámami proražen krátkými tunelovitými otvory se stropem ve tvaru valené klenby. Vykopáný materiál byl valovitě navršen kolem sv. okraje pecní jámy, aby bylo uměle vytvořeno jakési závětrí pro snadnější provoz pece.

Toto je tedy základní stavba výrobního vápenického zařízení nalezeného během záchraného archeologického výzkumu v dobývacím prostoru západního lomu v Mokrý. Existenci tak velkého zařízení pro venkovské využití lze zcela vyloučit, spíše je možné se přiklonit k použití pro stavební účely ve větším městě nebo při výstavbě menšího šlechtického sídla.

Prvním předpokladem, než byl ukončen záchraný výzkum a upřesněna datace, byla úvaha o využití vápenice v 1. pol. 17. stol., kdy došlo k obléhání města Brna švédskými vojsky. Poničené město údajně vyžadovalo velké množství stavebního materiálu z nejbližšího okolí na opravu poničených budov (Vaňáček 1970). Mokrý, která náležela panství Sv. Petra v Brně, byla nejsevernější obec farního velkostatku a zároveň jako jediná ležela na území s výskytem kvalitního vápence.

Vápenka z 15. stol. nalezená ve „Spálené seči“ u Mokrý neměla zřejmě dlouhého trvání a zanedlouho zanikla. Toto tvrzení si neodporuje se skutečností, že vápenice nebyla ani zpevněna zdí, která by jí zaručila delší trvanlivost.

V budoucnu nelze zcela vyloučit nálezy podobných objektů v blízkém okolí Mokrý a v blízkosti sousedních obcí (Horákov, Hostěnice, Ochoz). Během několika povrchových terénních průzkumů, uskutečněných v poslední době, byly zjištěny obdobné terénní příznaky, jež se vymykají zdejším standardním poměrům. Jedná se o trať nad „Studěním žlebem“, která leží mezi středním a západním lomem ložiska Mokrý. Dále „V šedém žlíbku“ poblíž trati „U dlouhé vápenice“, což je nedaleko Hostěnického propadání III (Himmel 1998).

Do širšího okolí středověké pece náleží také lesní vozová cesta, mřící ve velké blízkosti zmíněný vápenický areál a v podobě úvozu pak